

^v**SOLSKI PRIJATEL.**

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 2 fl. brez pošte.

Číslo 38. V torek 14. Septembra 1852. I. tečaj.

Domača pridnost učencev je potrebna.

(Spisal Peter Musi.)

Domača marljivost učencev stori, da učenci naložbe in sestavke, koje učitelj ali gospod katehet naročé, se doma naučé in izdelajo. Če domača pridnost šolskega poduka krepko ne podpira, je napredovanje učencev jako borno. Marljivost je pa tudi s nranostjo u lepi zavezi: Nravni otroci so tudi pridni, leni malokedaj lepega vedenja.

Domačo pridnost pri učencih obuditi je velika potrebsina, je taj neobhodna naloga in skerb učitelja.

Kako se pa to storilo bo?

1. Naj učitelj poskerbi ljubezen in spoštovanje učencev si pridobiti. Beri u šolskem prijatlu číslu 19. Pové naj jim večbart: Le tedaj boste meni, pa tudi svojim starišem in vsim poštenim ljudem dopadlivi in ljubi otročiči, če na tanjko svoje dolžnosti dopolnujete in se tudi doma pridno učite.

2. Če si učitelj prizadeva, razumljivo, vabivno in iskreno učiti.

3. Naj učitelj učencem po izgledih častitih osob razkaže, kolike vrednosti je marljivost. „Poglejte slavno stopnjo, na katero je ti in ovi po pridnosti dotekel! Tudi vi morete svoje dni slaviti možje, in ve, deklíce, častite gospodinje ali clo gospé postati. Toraj le pridni, le pridni bodite.“

Vunder Vas prašam, dragi součitelji! če ste v tej reči svojo dolžnost tudi zvesto dopolnili, ali ste toraj pri vsih svojih učencih marljivost obudili in vterdili? Se vaši učenci vselej naloge z

veseljem učé in sostavke, koje na dom dobé, lepo in dostojno zdelujeja? Blagor učitelju, koji vzroka ne ima pritožiti se, da otroci za šolo premalo doma storé!

Kdo pa je vzrok slabe pridnosti šolarjev?

Vzrok more biti:

A. učitelj,

B. učenci, ali pa

C. stariši.

A. Učitelj.

Učitelj se pregreši u tej reči, da učenci nimajo veselja do uka, in svojih nalog dostojno ne rešijo:

1. Če predolge naloge daja, ker otroci veselje do naloge zgubijo, toraj se je ne lotijo.
2. Če pretežke reči nalaga, koje otročji um presežejo.
3. Če učitelj po svoji silni nevljudnosti in ojstrosti otroka splaši, da se potem od strahu ali nič ne uči, ali čisto omofen, odgovor s pameti zgubi.

Moder učitelj s ojstrostjo še le potem si pomaga, kedar je prepričan, da učencu ne manjka na dušnih močih, ampak da je neskerben in nemaren, in kedar prijazne pomočke zametuje. Slabim glavcam in boječim srotikam pa je jezik, roka i. t. d. in je zadovoljen tudi s kratkim odgovorom in slabim delom.

4. Učitelj se pregreši, če jednake naložbe daja slabim kakor tudi boljim učencem, in tirja, da bi vsi jednako napredovali.

5. Če je pozabljiv, nestalen in nereden kar naloge vtiče, to je, če učitelj rad pozabi, koliko in do ktere dobe se imajo učenci kaj naučiti ali zdelati; če je u tej reči danes ojster in natanjčen, jutre pa poverhen in s malo rečjo zadovoljen.

Učitelj ne smeje nestalen biti. Tirjati mora, da vsaki učenec po svoji m. či u pravem času svoje naloge izgotovi. Naj pa tudi dobro delo po zazlugi ceni in po vrednosti pohvali; kajti to pridne učence u marljivosti vterdi, slabe in pozabljive pa k pridnosti obudava.

B. Učenci.

Uzroki slabe pridnosti so iskati drugič pri učencih u njih sobstvetnosti in družih okolšinah, kakor:

1. U njih slabih dušnih močeh — u pomanjkljivi sodni moči in pameti. To stori, da otrok težko, ali clo ne umi uka, kojega se učiti ima, ali prašanja, na ktero bi odgovoriti imel.

2. Morejo učenca telesne bolehnosti ali kaki domači opravi ovirati, da svojih nalog ne rešijo. Po tacih izgovorih je vunder treba stariše prašati, ali so resnični.

3. Naj pogostiši vzroki pa so vunder pri učencih lenoba, nemarnost in neskerbnost.

Če vertnar vso zberičeno drevce ima presaditi, ga je jako težko ravno spraviti; tako se tudi učitelju pri spačenih decih godi. Poslužiti se je za take nemarneže naj prej blagih in milih, potem reznih in poslednič ostrih pripomočkov; zadnih vunder s vso previdnostjo, da kej u seršene ne dregneš, koji bi te znali jako opikati. —

C. Stariši.

Naj pogostejše in naj večje ovirke, — koji so tudi naj škodlivši, in se težko odpraviti dajo, — nastavljajo pridnosti učencev pa stariši sami.

1. Veliko neskerbnih starišev je, koji le persileni svoje deca u šolo pošilajo. Tacih izgovor je večdel: jaz, tudi moj dedej nisva u šolo hodila, vunder sva poštena moža. Taki izgovor gotovo ne da pogum otroku za šolo.

2. Drugi stariši mislijo, in tudi decu tako govorijo, da se doma ni treba decu učiti, ker v šolo hodi. Kaj tacega pa ni treba dvakrat povedati otroku, sosebno lenemu ne.

3. Neki stariši odgovarjajo decom, učiti se, da bi kje na zdravju jim ne škodilo, ali ker je to in uno opravilo potrebniše.

4. So stariši, koji neke nauke nepotrebne odberajo in zame-tujejo, in svojim decom velijo, da se kaj takega ni treba učiti. To se jako dostikrat zgodi, ter stariši ne umijo, da mnogi nauk je le pripomoček drugemu nauku, in da se po vsakem uku dušne moči razvijajo in krepčajo.

5. Ni kaj nenavadnega, da stariši šolo in učitelja v pričo otrok grajajo in obrekujejo, in tako dostikrat učitelju ljubezen in poštovanje kratijo. Če pa učenci učitelja ne ljubijo in ne poštujejo, ga tudi ne vbogajo, in se marljivo ne učijo.

6. Dosti starišev je, kojim celo ni mar, ali se njih deca kaj učijo ali ne; tudi enbart ne poprašajo, kako se u šoli sponašajo, ali pridejo vsaki dan u šolo, ali ne. Če stariši tak malo za napredovanje svojih otrok porajtajo, tudi od otrok ni marljivosti tirjati.

Koristno, ja nebahodno potrebno je, da bodo otroci se marljivo učili in lepo napredovali, da stariši svoje deca tudi sami pridno k učenju ravnajo, s učitelom lepo u prijaznosti živé, nje-ga pogosto o zadevi sponaše svojih otrok poprašujejo in ga pri njegovem težavnem poslu krepko podpirajo.

Tako, če učitelj, učenci in tudi stariši, vsaki po svoje strani, svoje naloge in dolžnosti dostojno dopolni, se bo domača marljivost vnela in pospešila, čemur tudi **Gospod** rad svoj blagoslov da, kateri pravi: „Najte, ne branite otročičem k meni, kajti njih je nebeško kraljestvo.“ Luk. 18, 16.

Kosilice slěpe babice.

(Dalje.)

Peta kosilica.

Cecilia. Babica, radi bi vas nekaj prašala od povesti, ktero ste nam unokrat pravili.

Dědica. Le pobaraj me, ljuba moja, jaz ti bodem z veseljem odgovorila.

Cec. Vi ste rekli, da morajo bogati ljudje od svojega premoženja ojster odgovor dati, če ga v dobro ne obernejo: komu pa so dolžni to storiti? Ali niso gospodarji svojega blaga? ali ne smejo z njim storiti, kar se jim zdi?

Ded. Vse bogastvo tega sveta gre Bogu, ljubi moji; on ga deli vsem ljudem, nekterimu več, nekterimu pa manj po posebnih vzrokih svoje modrosti, in pripusti jim, da se v raznih čednostih vadijo, koje bode enkrat On poplačal.

Cec. In ktere so te čednosti?

Ded. Za bogate je ljubezen do ljudi, ki jih stori vsmilene do drugih v njih revah in težavah, in pa keršauska ljubezen, ki jih gane, da siromakom pomagajo, naj lepša krepost (čednost). Tisti, ki imajo mnogo dohodkov, in jih v to vpotrébljujejo, da si

z njimi svoje nečimurne želje nasitijo in si svoje nerodne muhe nakupijo, bodo čez to Bogu enkrat ojstro rajtengo dajali, kateri jim je bogastvo le zatorej dal, da bi vbožcem radi pa pogosto pristopili in nesrečnikom iz nadlog pomagali.

C e c. V katerih čednostih se morajo pa siromaki in vbožci vaditi?

D e d. V poterpežljivosti svojih nadlog, da ljubezen v djanju skažejo in pošteno živijo.

C e c. Pošteno živeti! to jaz ne razumem.

D e d. To se pravi, da bi oni še tako potrebni bili, vender ne smejo nikomur kaj vzeti, ker siromaštvo ne pripusti tat biti; in Bog v sedmej zapovedi božjej ojstro prepovi: Ne kradi. Poštenost je nježna čednost, ki ne terpi, ne senčice od krivice. Poštenost najdemo tudi pod hodnikovo srajcoj in pod naj bornejšim oblačilom skrito. Bili so berači in so še, ki so polne mošnje denarjev najdlji, in so jih sami od sebe nazaj prinesli, čigar so bile; spet drugi so dobili kak denar v roke od koga, ki se je preštel in preveč dal, tega so mu poslali nazaj in mu povelj, da se je preračunil i. t. d. „To se pravi pošteno živeti.“

C e c. Kdaj pa bodo bogatini Bogu od tega odgovor dali, kako so s svojim premoženjem ravnali?

D e d. Hitro po smerti sodi Bog našo dušo.

Tedaj so vse naše naj skrivnejše misli odkrite, naše djanja in besede obsojene, da prejememo svoje pravično plačilo ali pa pravično kazen.

C e c. Toliko reči bi vas še rada vprašala, ljuba babica, pa vidim, da se Ljuboslavu že deljá, pa vonder prosim, da bi povest praviti začeli.

(Dalje sledi.)

Vsmili se revnih.

Proti mestu Diepu na Francoskem je prijadrala neka bar-ka. Deset ljudi je bilo na njej. Mračilo se je že, in hud vihar ustane. Nastavili so se v pristanišče, pa korman ni barke prav zavodil, tako da na skale prileti in se razbije. Veslar po imenu Bovsard mu z mestnega pristanišča z govornim trobilom vpije, kako

naj ladijo vodi. Pa korman zavoljo tame in viharja ni mogel ne videti ne slišati. Že se je barka preklala in ljudje so začeli milo vpiti. Verli Bovsard se nameni jih rešiti.

Znanci so mu odsvetovali, in so mu pravili, da bo vse njegovo delo zastonj. Žena in otroci so ga po sili uderžati hotli. Ali verli mož ostane nepremakljiv u tem, kar je sklenul. Uzame dolgo verv, gre k morju, priveže en konec vervi na suho, drugo okoli sebe in tako plava proti sklanej barki, da bi nesrečnikom verv podal, za katero bi se prijeli, da bi jih potem na suho potegnili.

Kmalo bi bil že do barke priplaval, kar ga močni val popade in do tal morja vtopi. Pride zopet iz globokega morja, pa še šestkrat se stara ponovi, in vselej ga na dnu in na verhu poškoduje, ker je na dno terdo priletel, na verhu se je pa na deskah in brunih barke udaril. Pa vender ne jenja. Še enkrat jo poskusi. Zdaj ga val pod barko verže in ljudje v barki so mislili, da je že po njem. Kmalo pride enega človeka v naročji derže iz globočine in prinese ga na pol mertvega na suho.

Sam še komaj živ se zopet v vodo poda, plava in plava, se spenja in meče, in slednič ves vpehan pride v barko. Tu poda nesrečnikom verv in šest od njih se je vervi poprijelo. Bovsard plava na suho in jih vsih šest srečno na suho privleče. Zdaj je mislil, da so vsi rešeni.

Omamljen, ranjen, in razbit se zgrudi in omedli. Vse so poskusili, kar so znali in mogli, da bi ga zopet obudili, in res kmalo se zopet zavé. Ko pa stokanje v barki zasliši, se sterga iz rok novih prijatlov in zopet plava proti barki, in bil je tako srečen, da je še tega rešil, ker se ti poprej za verv ni mogel prijeti, ker je bil bolan. Dva sta se bila pred rešila, osem jih je on rešil. Ko je pa Neker, kraljev minister slišal, kar se je bilo prigodilo, vse naglo pove kralju in piše Bovsardu takole:

Verli mož!

Jaz sim slišal, kako lepo ste se une dni obnašali. Včeraj sem vse kralju naznanil. On mi je zapovedal, Vam pisati, da je mu vaše obnašanje serčno dopadlo, in da Vam je sedaj na mestu 1000 frankov (frank znese po našim 23½ krajcarjev) in za vsako leto 300 frankov za plačilo odmeril. Pomagajte bližnim, kar

morete, in molite za dobriga kralja, kateri verle može časti in obdaruje. Z Bogom. Triglavski.

Mladim.

Ptički mali lej so se speljali,	Deček! deklica! posnemaj ptice,
Sami hrano bodo si iskali,	Vender slušaj tele še verstice,
Več jih mamica ne redi.	Ker prijatel jih podá:
Vsak skerbno si zerna iše,	„Kdar si kruha oče mati
Ta po gojzdi, ta krog hiše,	Že ne morjo pridob'vati,
Sam le za-se zdaj skerbi.	Bodi vsmiljen'ga serca.“

— b.

Drobtinčica.

* *Preskušnja u Borovljah na Koroškem.* Slišali smo u Celovcu, da bode 31. avgusta šolska skušnja u Borovljah. Bili smo pri tej skušnji že večkrat pričujoči. Tudi letos nismo mogli preterpeti, da bi ne bili šli. In — prav smo imeli; zakaj ta skušnja je nas neizrečeno razveselila. Učitelja gosp. G. Somer-ja, hvalliti, se nam ne zdi treba. Saj so ga naš čast: šolski svetovavec, gosp. Rudmaš, pervega darila vrednega spoznali, in ni dolgo, kar so ga slavne šolske oblastnije za izglednega učitelja postavile. Tudi tega nam ni treba dokazovati, da so učenci iz vsih predmetov izverstno odgovarjali: kakoršen učitelj, takošna tudi šola. Leto hočemo kratko povedati, kar je nam posebno dopadlo in kar se le redko najde. Milo je nam bilo slišati šolarje pri sv. meši, pred skušnjo in po skušnji lepo in mično slovenske pesme peti. Zdelo se je nam, da angelsko petje u nebesih Bogu ne more bolje dopasti, kakor ti mični in sladki glasi nedolžnih fantov in deklic. — Dopadlo se je nam, da se je pri šolskej meši veliko ljudi zbralo in da je veliko starišev pri skušnji pričujočih bilo. To je veselo in lepo znamenje, da je u Borovljah veliko omikanih in modrih ljudi, kateri za šolo in svojo mladino kej marajo. — Novi in stari način u šoli podučevati se ravno vojskujeta. V Borovljah smo vidili, da po novem načinu podučevati ročno spod rok gre in mnogo obilnejega sada prinaša. Vidili smo otročiče, 5—6 let stare, ki še le nekaj čez pol leta u šolo hodijo, ne samo gladko slovko-

vati in brati, temuč tudi na tabli in ploščah urno in pravilno pisati. Človek bi mislil, da deček še komej hoditi in govoriti zna; kajti bi se ne zavzel, ki ga vidiš brati in pisati. Pisali so večji učenci tako lepo, in rajtali iz glave in na tabli tako hitro, da bi si človek mislil, da je na kakej glavnej alj realnej šoli; in vse to, zlasti pri bolj odraščениh učencih, po slovensko in nemško. Ni toraj res, kar so nekteri nemškutarji trobili in clo pri šolskih oblastnijah goder-njali, da se u Borovskej šoli nič nemškega ne uči. Učilo se je: nemško brati, pisati, pravopisati in nemško govoriti. Kdo pame-ten hoče od ljudske šole več imeti?! — Posebne hvale vredno se je nam zdelo, kako so šolarji brali. Nekteri radi vidijo, da otroci bi rekel na skok berejo, da poslušavcem sapo jemle. G. Somer te- ga ne pripusti. Vsak učenec mora počasno, razgovetno in glasno brati tako, da se že na branji pozna, da učenec zastopi, kar be-re. Ukazal je G. Somer vsako bolj neznano besedo alj reč razlo-žiti, tudi povedati, kako se ta beseda alj reč po nemško pravi in slednič cele odstavke kratko ponoviti. Tako s otroci brati, je neizrečeno koristno za učence, pa tudi težavno za učitelja; za- tegavoljo lenuhi in slaboglavci to raji grajajo in zamečlejo, kako da bi se tega učili in tudi pokusili. —

Slednič so vzeli čast. gosp. dehant Janez Hafner slovensko per- joho (katalog) — menda prvo po slovensko na Koroškem tiska- no — u roke, ter so med pridne darila delili. Več kot 50 fl. sr. se je u knjigah, denarjih in u drugej robu razdelilo. Se ve, da se je toliko denarja le pri dobrih ljudeh in prijatlih mladine nabralo. Le nar imenitniše dobrotnike smo zvedeli; ti so: dve prežhatne baronesinji Silbernagel, gosp. Julij baron Silbernagel, c. k. okraj- ni sodnik gosp. Avgust žl. Steinberg, srenjski župan gosp. Ig- nac Just in še drugi. Slava, slava jim!!

Vsi smo zadovoljni in veseli šolo zapustili, — nas je pa le samo to u sercu bolelo, da u Borovljah še nimajo posebne šolske hiše. 179 učencev in učenk je bilo pri skušnji, u izbi je pa le stalo 9 reci! devet klopi; Bog daj, da bi tudi to skoraj bolje bilo. —

— Odgovorni izdaj. in vredn. A. Einspieler, Natisnil J. Leon u Celovcu.